

Librarian en auteursrecht: de blogosfeer spreekt

Het kan verkeren, zei Bredero. En dat deze uitspraak na bijna vierhonderd jaar nog niets aan waarheid heeft ingeboet, is de afgelopen dagen genoegzaam bewezen. Gisteren werd je nog geprezen omwille van een rake reactie aan het adres van het IFPI, vandaag word je als een paria aan alle kanten uitgespogen.

Schrijver dezes is achterbaks, bekrompen, een doorwinterde nazi, iemand die zijn burens gaat afschieten omdat hun hond ooit eens op zijn gazon heeft gekakt, een eenzame drop-out, een ezel, een gemene hardvochtige aardworm, Hitlers gewillige beul, hooghartig, iemand die te weinig om handen heeft, een irritante mierenneuker, een klein kind, een klikspaan, laag van niveau, een loser, manipulerend, een moraalridder, een onnozelaar, pretentieuw, een rat, schaamteloos, een verklikker, een zielige man die doelbewust desinformatie verspreidt...

Fraai is dat. De blogosfeer heeft gesproken en dus moet het haast wel waar zijn. En zelfs al is het dat niet, dan wordt het dat vanzelf als je het maar vaak genoeg herhaalt. *What I tell you three times is true*. Als in een goedkope spaghettiwestern verschijnt zijn portret plots op plaatsen waar het nooit eerder werd gesignaleerd. *Wanted! Dead or alive*. Zeldzaam zijn de steunbetuigingen aan zijn adres. Het voordeel van de twijfel wordt hem nauwelijks gegund. Men spreekt op het mes. Plannen ter voorbereiding van een standrechtelijke executie worden gesmeed.

Eén eigenschap heeft Librarian – want het zal ondertussen duidelijk zijn dat het over hem gaat – nergens gelezen: hij is naïef. Naïef omdat hij nooit had vermoed dat zijn ironisch bedoelde tekst *Adieu 'mede-bloggers'* door een groot deel van de bloggers zelf niet als dusdanig zou worden begrepen. Hij heeft zijn lezerspubliek duidelijk overschat. Dat beperkt inzicht kan men hem euvel duiden.

Het was nochtans netjes voorbereid. In zijn laatste bericht aan IFPI had hij immers al te kennen gegeven dat men bij de interpretatie van de wet op het auteursrecht “met een aantal op het eerste gezicht tegenstrijdige gevolgen” kon worden geconfronteerd. Die zin herhaalde hij in zijn gewraakte artikel en hij besloot zijn tekst met een duidelijk als knipoog bedoeld “Ik hoop dat u begrip kan opbrengen voor deze door mij genomen maatregelen.” In reacties achteraf gaf hij ook nog eens te kennen dat zijn tekst wel degelijk ironisch was bedoeld. Maar ja, wat baten kaars en bril, als den uil niet zien en wil?

De publicatie van een ironische tekst met een intentioneel (maar door de auteur enigszins onderschat) schokeffect brengt een merkwaardig verschijnsel aan het licht. De blogosfeer heeft niet alleen gesproken, maar ook het achterste van haar tong laten zien. Was het oorspronkelijk de bedoeling van Librarian om zichzelf en de bloggers een spiegel voor te houden met betrekking tot het auteursrecht, dan zijn via deze spiegel nu ook de minder fraaie karaktertrekken van een aantal bloggers aan de oppervlakte gekomen.

Men kan zich dan afvragen wie nu precies “laag van niveau” is. Want Librarian heeft nooit iemand uitgescholden of vernederd. Zijn taalgebruik was neutraal, zowel ten aanzien van IFPI als ten aanzien van zijn medebloggers. Op scheldkanonnades heeft hij nooit met ruige taal gereageerd.

Men heeft gezegd dat Librarian met zijn tekst in feite “sociale zelfmoord” pleegt door zijn medebloggers als het ware een mes in de rug te duwen. Anderen stelden dat het hem louter om de ‘kijkcijfers’ was te doen. Ook dit zegt veel over de mate waarin sommige bloggers zichzelf en de blogosfeer belangrijk vinden.

Hoeveel bloggers hebben uiteindelijk de desbetreffende tekst gelezen en hoeveel hebben er gereageerd? De ‘kijkcijfers’ wijzen uit dat er een piekperiode aan bezoekers was tussen 1 en 4 maart met een absolute piek op 3 maart (de avond daarvoor had ‘En nu even ernstig’, het blog van de krant De Standaard, een bijdrage aan de heisa gewijd). Daarna ebde de belangstelling snel weg. Er zijn blogs die een dagelijks gemiddelde halen dat veel hoger ligt. Een storm in een glas water, dat was het. *Much ado about nothing*. Het valt dan ook niet uit te sluiten dat vooral de bloggers met boter op hun hoofd veel misbaar hebben gemaakt.

Tot zover deze persoonlijke impressie van wat de afgelopen dagen plaatsvond. I rest my case.

[Voor de slechte verstaander: sommige delen van de voorgaande tekst dienen gelezen te worden met een ‘ironische bril’ op. Voor de tekst die volgt valt het aan te bevelen deze bril weer af te zetten. *Un homme averti en vaut deux*.]

Keren we terug tot de kern van dit en alle voorgaande betogen: de wet op het auteursrecht en de receptie daarvan door de internauten en de bloggers in het bijzonder. Het auteursrecht was (op dit en andere blogs) een blauwe maandag de *talk of the town*. Uit de vele reacties en vragen bleek wat allang kon worden vermoed: veel internauten kennen het auteursrecht niet en over de betekenis ervan bestaan veel misverstanden. Daaraan moet m.i. met hoogdringendheid iets worden gedaan.

Laat het duidelijk wezen: ik ben geen specialist in auteursrecht en ik heb me ook nooit als dusdanig willen opwerpen. Ik kan en wil dus ook geen eenduidig antwoord geven op de vele specifieke vragen die er hier en elders de laatste dagen zijn gesteld. Ik heb wel een bijzondere belangstelling voor het onderwerp (niet alleen beroepsmatig, maar ook persoonlijk) en ik wil wel vertellen hoe ik bepaalde aspecten van het auteursrecht interpreteer. Voor sluitend advies (en dan nog) moet men een jurist in de arm nemen. Ten aanzien van diegenen die ik de afgelopen dagen in het vuur van de discussie toch een antwoord of advies over specifieke aspecten had beloofd, wil ik me verontschuldigen. Ik voel me na ampel beraad niet geroepen om er een antwoord op te geven, noch is het hier de juiste plaats daarvoor.

Voorts ben ik geen heilig boontje dat anderen de levieten wil lezen. Alhoewel ik me nooit heb begeven op het gladde pad van de illegale mp3’s en dergelijke meer, geef ik zonder schroom toe dat ik meermaals de wet op het auteursrecht heb overtreden bij het publiceren van bijdragen op mijn blog. Ik kan u zelfs zeggen dat ik dat meestal bewust heb gedaan. Dat wil zeggen: niet met het doel de wet te overtreden, maar wel wetende dat ik bezig was de wet te overtreden. Slechts in één specifiek geval was ik mij echt van geen kwaad bewust. Precies dat geval heeft er toe geleid dat ik – nu bijna 2 jaar geleden – het auteursrecht van naderbij ben gaan bekijken.

Het voorgaande is van primordiaal belang voor het vervolg van deze bijdrage over het auteursrecht. Men heeft niet het doel de wet te overtreden, maar toch overtreedt men ze. Hoe komt dat dan?

In de meeste gevallen is het overtreden van de wet op het auteursrecht door internauten terug te voeren op een of andere vorm van onwetendheid. Men wordt verondersteld de wet te kennen, maar men kent ze niet of men denkt er zelfs niet aan dat men mogelijk bezig is ze te overtreden. In een rechtszaak zal men zich natuurlijk nooit op deze onwetendheid kunnen beroepen, maar de facto bestaat ze dus wel en dat is een probleem.

Menigeen is er nog steeds van overtuigd dat het zomaar toegestaan is om materiaal (teksten, foto's, tekeningen, geluidsopnamen...) op het internet aan te wenden, te reproduceren of ter beschikking te stellen zonder dat daarvoor een speciale toestemming nodig is. Nochtans gaat het hier om het basisbeginsel van het auteursrecht, namelijk het morele recht van de auteur: "Alleen de auteur van een werk van letterkunde of kunst heeft het recht om het op welke wijze of in welke vorm ook te reproduceren of te laten reproduceren. [...] De auteur van een werk van letterkunde of kunst heeft op dat werk een onvervreemdbaar moreel recht." (art. 1 par. 1 en 2 van de 'Wet van 30 juni 1994 betreffende het auteursrecht en de naburige rechten').

Ten onrechte meent men wel eens dat een werk pas beschermd is door het auteursrecht als het een copyrightvermelding of iets dergelijks draagt. Dit is uitdrukkelijk niet het geval. De wet op het auteursrecht bepaalt immers dat de bescherming niet gebonden is aan enige formaliteit. Het volstaat dat een werk oorspronkelijk is en in een bepaalde vorm gegoten (die door de zintuigen kan worden waargenomen, desnoods met de hulp van een toestel) om op bescherming aanspraak te kunnen maken. Ook de kwaliteit of de moraliteit van het werk doet niets ter zake. Een aquarel van een zondagsschilder is dus net zo goed beschermd als een pornofoto op een sekssite (de problematiek van de illegaliteit van bijvoorbeeld kinderporno is van een heel andere aard die weinig of niets met het auteursrecht, maar alles met het strafrecht te maken heeft).

Maar goed, ik heb slechts de problematiek van de onwetendheid willen schetsen en ik zal me verder dan ook niet met een uitgebreide exegese van het auteursrecht bezig houden. Andere plaatsen zijn daar beter voor geschikt, daar kom ik later op terug.

Er is wellicht nog een andere reden waarom met name op het internet het auteursrecht zo vaak met voeten wordt getreden. Zelfs als men op de hoogte is van het recht van de auteur om reproducties van zijn werk toe te staan of te verbieden. Hier spelen twee factoren.

Het is vaak moeilijk om van een op het internet gepubliceerd werk te bepalen wie de rechthebbende is. Zelfs als men dit weet (bijvoorbeeld omdat het werk zulks vermeldt), is het meestal geen sinecure om de rechthebbende te contacteren en diens toestemming te vragen om het werk te mogen reproduceren. Men moet dan immers al over een post- of e-mailadres van de rechthebbende kunnen beschikken.

Bovendien wordt het de internaut bij het reproduceren van een digitaal werk wel erg eenvoudig gemaakt. Een reproductie van bijvoorbeeld een digitale foto is niet van het

origineel te onderscheiden. Dat is uiteraard geen excuus en zeker geen reden om onrechtmatig te reproduceren. Maar het is wel de realiteit van alledag.

Tot zover een eerste aspect dat ik wenste te behandelen. Ik adviseer iedereen om te allen tijde de toestemming aan de rechthebbende(n) te vragen vooraleer een werk te reproduceren. Kan men omwille van praktische redenen deze toestemming niet vragen, of werd de toestemming geweigerd, dan dient men van reproductie af te zien. Indien men wel de toestemming krijgt om het werk te reproduceren, dan doet men er goed aan om zulks uitdrukkelijk op de reproductie te vermelden.

De berichten van de laatste dagen gingen voornamelijk over de onrechtmatige reproductie van muziekopnamen in digitale vorm. Hierdoor kan men de indruk krijgen dat er met die muziekopnamen in digitale vorm (men spreekt nogal gemakkelijk over het zogenaamde mp3-formaat, maar hetzelfde geldt voor alle andere formaten) iets speciaals aan de hand zou zijn. Dat is in feite niet waar. Alleen is het zo dat belangenorganisaties zoals IFPI de laatste tijd een ware klopjacht houden op de aanbieders van of de verwijzers naar dergelijke (onrechtmatig) gereproduceerde muziekopnamen in digitaal formaat.

En hier kom ik tot een tweede aspect. Belangenorganisaties zoals IFPI en Sabam komen op voor de belangen (de naam zegt het al) van hun leden. Dat is uiteraard hun goed recht. Indien zij menen dat de rechten van hun leden worden geschonden, dan kunnen zij de vermeende schender daarvan op de hoogte stellen en vragen om de vermeende schending ongedaan te maken. Indien de vermeende schender niet op dat verzoek ingaat, dan ontstaat er een geschil over de rechten van de beide partijen. In een eventueel rechtsgeding kan dat geschil aan de uitspraak van een rechter worden onderworpen.

Met de acties van bijvoorbeeld IFPI heb ik hoegenaamd geen probleem. Wat mij wel tegen de borst stuit is de manier waarop IFPI deze acties meent te moeten voeren. Men schrijft wellicht argeloze en nietsvermoedende internauten een ingebrekestelling; men maakt melding van een schending alsof die al een feit zou zijn (daarover kan alleen de rechtbank beslissen); en men doet dit vaak zonder enige duidelijke toelichting of verwijzing naar de wet. Bovendien lapt men de elementaire regels van de beleefdheid aan zijn laars door een wildvreemde aan te spreken met 'Beste' en de brief te beëindigen met een cryptisch 'Mbg' (waarvan ik veronderstel dat het 'Met beste groeten' betekent). Het taalgebruik is allesbehalve neutraal en soms zelfs persoonlijk. Zulks betaamt niet. Een professionele bedrijfsjurist van een internationaal georganiseerde belangenvereniging als IFPI zou beter moeten weten, zelfs al zijn de lieden die hij aanschrijft niet argeloos en onschuldig.

Tegenover de acties van IFPI staan de reacties van menig internaut of blogger. Ook voor het merendeel van die reacties kan ik weinig begrip opbrengen. Het gaat niet op dat men beweert de wet te mogen overtreden omdat cd's te duur zijn of omdat de artiesten daar toch geen boterham minder om zullen eten. Het is ongehoord dat men spreekt over "de seuten van IFPI" en dergelijke meer (de ruigere taal zal ik u hier onthouden). Ik wens me ook uitdrukkelijk te distantiëren van iedereen die op een tergende manier meent te moeten uittesten hoever IFPI wil gaan in de strijd tegen de onrechtmatige reproducties (wat dus helemaal wat anders is dan het uittesten van de grenzen van het citaatrecht, zoals ik heb gedaan).

Gelukkig lees ik ook zinvolle reacties en dat brengt mij tot het slot van mijn betoog.

We stellen vast dat er bij de internauten een schrijnend gebrek aan kennis over het auteursrecht bestaat en dat zij daardoor – veelal onwetend – de wet overtreden.

We stellen vast dat bepaalde aspecten van het auteursrecht zo ingewikkeld of onduidelijk zijn, dat men er met gezond verstand alleen niet uitkomt of iets rechtmatig is of niet. De vragen die de afgelopen dagen zijn gesteld, bewijzen dit in voldoende mate.

We stellen vast dat belangenorganisaties zoals IFPI en Sabam de strijd tegen het onrechtmatig reproduceren van werken zijn aangegaan, maar dat er geen enkele organisatie is die opkomt voor de rechten van de internaut (met name als het gaat over de praktijk van het reproduceren, citeren en verwijzen).

Wordt het dan niet hoogtijd om daar wat aan te doen?

Op één van de weblogs las ik een interessante reactie. Er zou – volgens die reactie – een website opgericht moeten worden waar ‘mensen die er mee bezig zijn’ (met het auteursrecht dus) hun energie kunnen bundelen. Dat zou – weer volgens de auteur van de reactie – kunnen gebeuren op basis van pertinente vragen die mensen over het auteursrecht hebben. Men zou daar juristen en specialisten bij kunnen betrekken. Het gevolg – en dit is uiterst belangrijk – zou kunnen zijn dat er een breed maatschappelijk debat over deze materie op gang komt. Dit breed maatschappelijk debat – en die conclusie is voor mijn rekening – zou dan in de nabije toekomst misschien kunnen leiden tot een nieuw auteursrecht dat beter is aangepast aan de noden van de eenentwintigste eeuw. Dat laatste is dan de taak van het parlement.

De hedendaagse technologie stelt ons middelen ter beschikking om een soort ‘kenniscentrum’ over het auteursrecht op te richten. Dit zou kunnen gebeuren onder de vorm van een wiki, samengesteld en gecontroleerd door een redactie van bloggers en specialisten uit allerlei vakgebieden en beroepssectoren, geadviseerd door juristen en specialisten media- en auteursrecht... Ook belangenorganisaties als IFPI en Sabam zouden hier op een constructieve manier bij betrokken moeten worden. Het doel moet zijn om de internaut voor de lichten omtrent de rechten en plichten die hij op het internet (en eventueel ook daarbuiten) ten aanzien van het auteursrecht heeft. De complexiteit van de materie mag aangekaart worden, verschillende standpunten (die vaak tegengestelde belangen zullen dienen) moeten aan bod kunnen komen...

Aan de licentienemer van het ongebruikte domein auteursrecht.be doe ik een oproep om de domeinnaam auteursrecht.be voor het bovenvermelde doel gratis en belangeloos ter beschikking te stellen (of over te dragen) en eventueel zijn logistieke medewerking te verlenen als dit project van de grond komt (wat ik ten zeerste hoop).

Alle internauten en met name alle bloggers roep ik ten slotte op om het auteursrecht naar best vermogen na te leven en het zeker niet doelbewust te overtreden. Uiteraard met de nodige kritische zin en zonder afstand te doen van het citaatrecht en het ‘verwijsrecht’ (dat laatste heeft bij mijn weten trouwens nergens een wettelijke basis, daarom plaats ik het tussen aanhalingstekens). Laten we hierover op een constructieve manier met elkaar spreken en elkaar advies geven zonder te beginnen schelden, elkaar zwart te maken of elkaar met een rechtsgeding te bedreigen.

Kunnen wij hier werk van maken? Of blijft het bij een storm in een glas water waarbij zowel de bloggers als de belangenorganisaties zich niet bepaald van hun beste zijde hebben getoond?

Ik wil mijn betoog niet besluiten zonder te verwijzen naar enkele relevante publicaties over het onderwerp dat de laatste dagen de tongen in beweging heeft gebracht.

Eerst en vooral natuurlijk de “Wet van 30 juni 1994 betreffende het auteursrecht en de naburige rechten”.

<http://www.librarian.be/pdf/3rdparty/auteursrecht.pdf>

Voorts de publicatie van prof. dr. Mireille Buydens: “Auteursrechten en internet : problemen en oplossingen voor het creëren van een online databank met beelden en/of tekst, Brussel : DWTC, 1998 (SP0576)”

http://www.belspo.be/belspo/home/publ/d_auteur_nl.stm

Dan is er nog het dossier “Auteursrecht en naburige rechten” dat wordt aangeboden op de website van de Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie.

http://mineco.fgov.be/intellectual_property/patents/author_law_nl_001.htm

Ook van de Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie, de “Gids voor internetgebruikers”.

http://mineco.fgov.be/information_society/consumers/consumers_internetguide/consumers_internetguide_nl.pdf

En ten slotte de website van het “Observatorium van de rechten op het Internet”, een initiatief van de Minister van Economie (met vooral aandacht voor de economische aspecten inzake het gebruik van nieuwe informatie- en communicatietechnologieën).

<http://www.internet-observatory.be/>

Epiloog:

Ik heb er aan gedacht om deze tekst in twee afzonderlijke delen te publiceren: eerst mijn persoonlijke impressie en daarna het ‘echte’ stuk over het auteursrecht. Ik heb daar uiteindelijk van afgezien omdat ik vreesde dat mijn persoonlijke impressie opnieuw tot een hetze of toch minstens tot zeer persoonlijke reacties zou kunnen leiden en dat daardoor de tekst over het auteursrecht zelf op het achterplan zou verdwijnen. Door beide delen als één geheel aan te bieden hoop ik dat er vooral inhoudelijke reacties komen op het laatste gedeelte over het auteursrecht.

Het zal de lezer opvallen dat er behalve voor de op het laatst van mijn betoog genoemde publicaties in dit bericht geen enkele hyperlink is aangebracht en dat de

meeste verwijzingen naar andere blogs of bloggers anoniem (dus zonder bronvermelding bij de citaten) zijn gebeurd. Ik heb voor deze eerder ongebruikelijke werkwijze gekozen (het internet en de blogs bestaan bij de gratie van de hyperlink) omdat ik heb gemeend daarmee enige sereniteit te kunnen bewaren ten aanzien van al diegenen die het nodig hebben geacht ruige en beledigende taal aan mijn adres te moeten richten. Ik wilde dezen voor een spreekwoordelijke heksenjacht vrijwaren. Wie per se de oorsprong van deze of gene uitspraak wil achterhalen, kent de weg en de middelen die daarvoor ter beschikking staan.

Dit is een lange tekst geworden. De relevantie ervan laat ik aan uw oordeel over. Dixi.

Patrick Vanhoucke aka Librarian (<mailto:librarian@skynet.be>)
Brussel, 5 maart 2005